

Ірина Мусієнко

**Еволюція етнічної ідентичності української меншини в Польщі
(на підставі аналізу монографії Романа Дрозда та Богдана Гальчака
“Dzieje Ukraińców w Polsce w latach 1921–1989”)**

Українсько-польські стосунки протягом століть були насичені драматичними сторінками та характеризувалися доволі складним перебігом. Пострадянська доба знаменувала собою якісно новий етап в історії обох народів, що дозволяє відкрити також і нову сторінку в їхніх стосунках. Це особливо актуально у контексті сучасних геополітичних реалій та значущості взаємовигідних добросусідських взаємин для динамічного розвитку та безпеки обох держав, що найбільш повно можуть реалізуватися в рамках стратегічного партнерства України та Польщі. Глибокі позитивні кардинальні зміни в українсько-польських відносинах неможливі без вивчення контроверсійних сторінок спільної історії, з тим щоб об’єктивна історична правда та взаємне визнання помилок та прорахунків прояснили та зняли найбільш болючі пункти суперечок між обома народами. Проходження такої умовної “хірургічної операції” розтинання застарілих історичних ран та їхнього очищення – важлива запорука того, що ці стосунки мають шанс вступили в якісно нову стадію розвитку, не будучі більше обтяжені вантажем колишніх непорозумінь та претензій.

Книга відомих і пошанованих у Польщі та за її межами істориків, габілітованих докторів панів Романа Дрозда та Богдана Гальчака «“Dzieje Ukraińców w Polsce w latach 1921–1989”¹ є першою історичною синтезою, що, спираючись на солідну джерельну базу, розкриває і всебічно аналізує суспільно-політичне та економічне становище української етнічної меншини – однієї з найбільших та впливовіших етнічних меншин Польщі. Автори поставили перед собою і, на наш погляд, з честю реалізували, надзвичайно вагомі та масштабні завдання: 1) висвітлити історію українців Польщі протягом майже всього XX століття – від початків Другої Речі Посполитої до ліквідації комуністичного панування та пострадянської доби, тобто в найбільш кризові та переламні періоди історії країни; 2) проаналізувати державну етнополітику Польщі; 3) показати маловідомі сторінки історії Підляшшя, Холмщини, Надсяння та Лемківщини, польсько-українського порубіжжя, специфіка розвитку якого не знайшла належного висвітлення в науковому доробку як українських, так і польських учених; 4) подати історію української етнічної меншини об’єктивно, з урахуванням як українського, так і польського бачення найбільш гострих проблем; 5) проаналізувати характер акцептації українців польським суспільством

¹ Drozd R., Halczak B., *Dzieje ukraińców w Polsce w latach 1921-198*, Zielona Góra – Słupsk 2010, ss. 208.

та з'ясувати причини існування негативних стереотипів взаємного сприйняття обох народів; 6) показати характер впливу української меншини Польщі на формування українсько-польських політичних взаємин; 7) визначити внутрішні та зовнішні чинники, що впливали на еволюцію процесів формування, трансформацій та збереження етнічної ідентичності українців Польщі та розкрити діалектику їхнього взаємозв'язку; 8) уперше донести до польського читача польською мовою українській погляд на вказані проблеми, погляд науковців і, опосередковано, показати відчуття, надії та прагнення представників української етнічної громади, їхні рефлексії на суспільно-політичні катаклізми ХХ століття, на державну етнополітику польської влади; 9) український же переклад книги, у свою чергу, повинен донести вже до українського читача польське бачення найбільш гострих питань українсько-польських стосунків.

Монографія спирається на теоретичний науковий доробок провідних істориків, політологів та етнологів, праці польських та українських учених², вона є продовженням та узагальненням попередніх досліджень професорів Р. Дрозда та Б. Гальчака³. Дослідження отримало низку позитивних рецензій⁴.

Автори монографії приділяють особливу увагу найбільш болючим проблемам українсько-польських стосунків, подаючи їх докладний аналіз, вказуючи на помилки, прорахунки і відверто злочинні дії обох сторін. Книга позбавлена заідеологізованості, політичних штампів, перекосу чи то в бік польськоцентризму, чи то в бік україноцентризму. Застосовані авторами методологічні підходи, що поєднують об'єктивність наукового аналізу з толерантністю, у яких акцент в оцінках робиться на загальнолюдських та європейських цінностях, є зразком можливого компромісу у висвітленні спеціалістами-істориками та політологами ключових подій історії Східної Європи як частини всесвітньої історії.

²Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 207–208.

³B. Halczak, *Publicystyka narodowo-demokratyczna wobec problemów narodowościowych i etnicznych II Rzeczypospolitej*, Zielona Góra 2000. ss. 222; B. Halczak, *"Karpatorusinizm" w polityce zagranicznej i wewnętrznej państwa polskiego w XX w.*, (w:) *Łemkowie, Bojkowie, Rusini: historia, współczesność, kultura materialna i duchowa*, tom II, Zielona Góra - Słupsk 2009, s. 53–66; Б. Гальчак, *Проблеми національної ідентичності лемків Польщі*, (w:) *Етнічна історія народів Європи*, випуск 26, Київ 2008, с. 21–28; B. Halczak, *Problemy tożsamości narodowej Łemków*, (w:) *Łemkowie, Bojkowie, Rusini: historia, współczesność, kultura materialna i duchowa*, Legnica - Zielona Góra 2007; R. Drozd, I. Hałagida, *Ukraińcy w Polsce 1944–1989. Walka o tożsamość (Dokumenty i materiały)*, Warszawa 1999; R. Drozd, *Polityka władz wobec ludności ukraińskiej w Polsce w latach 1944–1989*, т. I, Warszawa 2001; *Ukraińcy w najnowszych dziejach Polski (1918–1989)*, red. R. Drozda, т. I, Słupsk-Warszawa 2000; т. II, „Аkcja „Wisła”, Warszawa 2005; т. III, „Аkcja „Wisła”, Słupsk 2007; Р. Дрозд, *Боротьба за тотожність: українці на західних та північних землях Польщі після акції «Вісла»*, (w:) *Історико-політичні проблеми сучасного світу*, Чернівці 2007, вип. 15–16, с. 40–45.

⁴Є. Г. Сінкевич, *Дослідження про історію українців Польщі*. Рецензія на книгу: Р. Дрозд, Б. Гальчак, *Історія українців у Польщі в 1921–1989 роках*, (w:) *Чорноморський літопис*, 2010, вип. 2, с. 164–165; Я. Присташ, *Рецензія на книгу: Дрозд Р., Гальчак Б. Історія українців у Польщі в 1921–1989 роках*, (w:) *Наше слово*, nr. 25, 19 червня 2011 р.

Робота шановних істориків є полідисциплінарним дослідженням, у ній використані дослідницькі методи багатьох наук – історії, політології, етнології та етнографії. Монографія має велику пізнавальну цінність, вона містить нові факти, не відомі досі широкому загалу. Книга насичена статистичними викладками та оригінальними авторськими таблицями й діаграмами, що ґрунтуються на архівних джерелах, багато з яких уперше введені до наукового обігу.

Особливо слід відмітити мову викладення матеріалу. Вона лаконічна, виважена, наукова, однак у той же час багата відтінками, виразна та доступна. Вжиті діалектизми, які докладно розтлумачені, надають тексту особливого забарвлення, передають атмосферу епохи, етнографічну канву, активізують нашу уяву, дозволяють краще зрозуміти, відчути душу українства Польщі.

Наукова розвідка містить багатий матеріал, що розкриває особливості культури, мови, звичаїв лемків – однієї з етнографічних груп українства. Образ лемків виписаний з особливим почуттям – у рядках книги, присвячених лемкам, відчувається і гордість одного із авторів за свій народ, і щира, у той же час непоказна, глибока, потаємна любов до нього – такого, як він є, з усіма позитивними рисами та вадами, котрі описані з легким присмаком гумору. Проте в усьому – величезна повага до власного народу, що є надзвичайно привабливою і сильною стороною книги ⁵.

Дослідження пропонує величезний фактаж для аналізу в історико-етнологічній ретроспективі процесів конструювання та еволюції етнічної, релігійної та політичної ідентичності автохтонного українства Польщі. Автори книги довели важливість для творення етнічної ідентичності засобів мови, культури, традиції. Вказано, що керівництво польської держави поставило за мету створення етнічно гомогенного суспільства, що мало наслідком курс на безумовну асиміляцію українців. Дослідники показали драматичність процесів самоідентифікації українців, що перебували під жорстким пресингом дискримінації, примусової асиміляції та ополячення.

Ідентичність представників автохтонного українства Польщі, за висновком авторів, мала локальний або регіональний характер. Найвищим рівень етнічної свідомості, за оцінками дослідників, спостерігався у Надсянні, найнижчим він був на Підляшші, Холмщині, у регіонах, що в минулому належали Росії. Існувала різниця і в рівні ідентичності в межах Лемківщини – її Схід характеризувався як український, Захід – як москвофільський; так само Південь Підляшшя вважався українським, а північ – білоруською ⁶.

⁵ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 31-42.

⁶ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 30-31.

Історичні умови на території Польщі протягом століть не були сприятливими для розвитку автохтонного українського етносу. Українці перебували у становищі етнічної меншини, що не мала автономії, була дискримінована, якій до того ж накладався стереотип меншовартісності. В умовах постійного жорсткого тиску українство, щоб вижити, мусило безкінечно пристосовуватися. Це наклало свій відбиток й на процеси самоідентифікації. Сучасні дослідники виділяють дві стратегії збереження власної позитивної ідентичності особи, або трансформації ідентичності в несприятливих для етнічної меншини умовах – це індивідуальна мобільність (зміна ідентичності, або відмова від неї на користь ідентичності більш привілейованої етнічної групи) і соціальна творчість (гіперкомпенсація комплексу меншовартісності за рахунок створення позитивних автостереотипів етнічної меншини на основі ознак, що в умовах конкуренції просто не беруться до розгляду – гуманність, висока духовність, сердечність. Прикладом останньої може слугувати феномен *кордоцентричності* (серцецентрованості) як один із елементів української національної психології)⁷. Автори монографії показали, що у середовищі автохтонних українців застосовувалися обидві стратегії, у тому числі й вимушена відмова від власної етнічної ідентичності.

Існують різні версії трактування еволюції етнічної ідентичності. Дослідники звертають увагу на той факт, що для модерністського дискурсу був характерним розгляд ідентичності як застиглої константи, у той же час постмодернізм трактує її з принципово нових позицій, із вказівкою на її темпоральний вимір – як безперервний процес самотворення, конструювання людиною своєї індивідуальності, процес, спрямований у майбутнє⁸. Отже, на сучасному етапі ідентичність уявляється не стільки як закріплена даність, скільки як поле перетину та взаємодії гетерогенних імпульсів⁹. Етнічна ідентичність автохтонних українців Польщі в умовах полікультурності повинна була зберігати стабільність, при цьому одночасно, як свідчать факти, наведені у монографії Р. Дрозда і Б. Гальчака, окремі її складові розвивалися і змінювалися.

Автори роблять висновок, що у ході Першої світової війни та у міжвоєнний період відбулися значні зсуви у визначенні власної етнічної ідентичності автохтонних українців Польщі, особливо у етнографічній групі лемків¹⁰. На межі століть серед лемків були поширені дві головних політичних течії – українська та москвофільська. Істотно переважала друга. Однак унаслідок військових поразок Росії в ході війни, реалій

⁷ *Український соціум*, ред. В. С. Крисаченка, Київ 2005, с. 274–275.

⁸ В. Л. Абушенко, *Идентичность*, (w:) *Постмодернизм*. Энциклопедия, Минск, 2001, с. 300.

⁹ Н. Висоцька, *Конститування ідентичності в полікультурному просторі як об'єкт теоретичної рефлексії*, (w:) *Україна – проблеми ідентичності: людина, економіка, суспільство*, Конф. укр. випуск. програм наукового стажування у США, 18 – 21 вересня 2003 р., Львів – Київ 2003, с. 13.

¹⁰ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 32.

окупаційного режиму на українських землях, що був встановлений Росією, репресивної політики більшовиків, яку змогла спостерігати частина москвофілів, що втекла разом із російською армією та оселилася в Росії, консервативна москвофільська течія зазнала трансформації й втратила частину своїх прихильників. Незначна частина москвофілів почала сповідувати ідеологію марксизму, а більшість еволюціонувала у бік так званого русинства, що позиціонувало русинів окремою нацією, котра різнилася як від українців, так і від росіян. Для ідеологічного обґрунтування русинського руху була сконструйована волоська теорія походження русинів, яка на підставі існування у регіоні так званого “волоського права” робила висновок, що русини походять від волохів (румунів). Деякі польські вчені підхопили цю теорію та “розвинули” її – за їхніми висновками, лемківські території спочатку були заселені поляками, потім сюди прийшли волохи (румуні), від яких і походять лемки. У такому вигляді ця теорія, по-перше, закріплювала землі лемків за польським етносом; по-друге, заперечувала належність лемків до українського етносу. Однак, за висновками авторів монографії, при розгляді проблематики “волоського права” слово “волох” слід перекладати не як “румун”, а як “чабан”, тобто це право регулювало стосунки саме у сфері тваринництва. Тому й теорія про походження лемків від румунів є помилковою¹¹. Однак її пропаганда мала негативні наслідки і поглибила плутанину щодо визначення власної етнічної ідентичності в середовищі лемків.

Русинство підтримувалося державами, зацікавленими в українських землях та в розколі українського руху, а в повоєнну добу – спецслужбами СРСР. І сьогодні українство Польщі поділено на українську та русинську течію. Автори констатують, що цей поділ значно утруднює існування розпорошеної етнічної громади, котра натомість потребує консолідації для збереження залишків традиції. Політичне русинство дестабілізує ситуацію в Центрально-Східній Європі і є її важкою проблемою.

Відомий англійський учений Е. Геллнер стверджував, що у сучасній науці має місце невизначеність дефініції “нація”, існують її два трактування - культурницьке та волюнтаристське (самопроголошення). Натомість для Центрально-Східної Європи друге є абсолютно не характерним. Діячі русинства, котрі проживають у Америці, помилково намагаються перенести на вказану проблему чуже англосаксонське бачення і це призводить до викривлення трактування реального стану речей. Однак у Центрально-Східній Європі було абсолютно недостатнім лише задекларувати свою національну особливість, щоб стати нацією.

Учені акцентують увагу на наступному: важливим є те, як ту чи іншу етнічну меншину сприймають оточуючі народи. Для розв’язання русинської та лемківської

¹¹ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 35.

проблеми актуальними є польське та українське бачення. Особливо виразно польське бачення етнічної приналежності лемків проявилось в кризову добу, під час акції “Вісла”. Польське керівництво виселяло тоді всіх лемків, навіть тих, хто не підтримував ОУН. Отже, роблять висновки автори, “Вісла” стала актом розв’язання української проблеми, а головним критерієм для здійснення депортаційної політики була належність до української нації. Тому лемки, яких поляки безумовно вважали українцями, підлягали тотальному виселенню ¹².

Б. Гальчак та Р. Дрозд приділили особливу увагу проблемі формування етнічної ідентичності лемків. Вони дійшли висновку, що у лемків унаслідок історичних обставин регіональна ідентичність була розвинута сильніше, ніж у інших народів. Тому груба і агресивна пропаганда загальнонаціональної української ідентичності, яку провадили окремі українські діячі, сприймалася лемками як зазіхання на їхню регіональну ідентичність. Українські ж активісти трактували таку позицію як впертість, невігластво та відсталість лемків¹³. У середовищі лемків загальнонаціональна українська ідентичність почала формуватися ще в міжвоєнну добу. Лемки діяли в українському підпіллі, служили в УПА. Проблема з чітким визначенням власної етнічної ідентичності автохтонних українців Польщі, зокрема лемків, стала наслідком багатьох факторів, у першу чергу дискримінаційної та репресивної політики польських властей. Такий масований тиск і безвихідь унаслідок репресій за приналежність до українства призводили до того, що безпечніше було позиціонувати себе як лемко, а не як українець.

У міжвоєнну добу поляки поставили за мету створення етнічно гомогенної унітарної держави – Другої Речі Посполитої. Це позбавляло українців можливості створення будь-якої автономії. І хоча березнева Конституція 1921 р. гарантувала представникам етнічних меншин рівні права, однак поляки, як титульна нація, завжди були цілковито привілейованою частиною суспільства ¹⁴. До позитивних моментів розвитку українства цього періоду слід віднести наявність широкої палітри українських політичних партій та їхню активну пропагандистську та організаційну діяльність, а також пастирську роботу виразниць та захисниць української національної ідеї – УГКЦ на чолі з А. Шептицьким ¹⁵.

Автори звертають увагу на те, що в цей період польська влада, втілюючи в життя концепцію мононаціональної держави, вдавалися до різноманітних, іноді сумнівних заходів, щоб принаймні статистично ця моноетнічність була підтверджена. Тому під час

¹² Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 99, 114-115.

¹³ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 37.

¹⁴ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 11.

¹⁵ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 15-17.

переписів 1921 та 1931 рр. був застосований адміністративний ресурс, вони проводилися зі значними порушеннями – у першому із них не охоплювалася вся територія, було відсутнє питання про етнічну приналежність, респонденти давали відповіді лише про власне віросповідання та про мову, якою вони розмовляють. Інтерпретація результатів перепису подавалася також у вигідному для польської влади світлі. Так, згідно із висновками заангажованих польських статистиків, число етнічних поляків сягало 69%, хоча багато дослідників ставить під сумнів цю цифру, вважаючи, що відсоток непольського населення був вищим. У Польщі в міжвоєнний період, за оцінками авторів, проживало близько 4,5 млн. етнічних українців, що перевищувало 16% населення. Така гра з цифрами сприяла посиленню асиміляційних процесів серед українства, яке усвідомлювало, що його намагаються перетворити на небажаний другосортний етнос, підкреслюючи не престижність належності до українства. Єдиний шлях зайняти достойне місце в польському суспільстві, який пропонувала польська влада – відмова від власної етнічної ідентичності. Ці методи були покликані штучно створити ілюзію гомогенного суспільства¹⁶.

Примат на політичному політикумі націоналістичної національно-демократичної партії з її відвертими гаслами “Польща для поляків” та курсом на полонізацію слов’янської меншини, запереченням права українців на самостійне існування, як окремого етносу, твердженнями, що українці є лише регіональною етнографічною групою польського народу, мало наслідком дискримінаційну репресивну політику щодо етнічних меншин і ще більше ускладнювало становище українців. У той же час польська селянська партія “Пяст” домагалася, щоб усі землі держави стали власністю виключно польського селянина. Реалізація цього гасла означала для автохтонного українства, більшість з якого належала до селянства, витіснення з рідної землі, позбавлення засобів до існування та перетворення на люмпенів¹⁷.

Доба Пілсудського (1926-1935), режим санації та квітнева 1935 р. Конституція утверджували авторитарну систему, що значною мірою погіршило становище етнічних меншин Польщі. Конституція по суті унеможливлювала обирання на ключові посади в державі представників етнічних меншин, виключаючи для них таким чином можливість захисту своїх прав у законодавчих органах та державних установах.

Українська етнічна меншина зазнавала дискримінації також у сфері економіки, влада всіляко намагалася знизити активність українства у сфері підприємництва, не допускала його до спеціальної та особливо вищої освіти. Українців не брали на державну

¹⁶ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 10-15.

¹⁷ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 11.

службу, що була найбільш престижною і давала гарантований прибуток. У польській армії українці не могли бути офіцерами чи займати посади військових спеціалістів. Українців намагалися спрямувати для проходження військової служби на захід країни, натомість у землях з автохтонним українським населенням службу несли переважно поляки.

Проблеми Польщі на міжнародній арені, особливо в стосунках із найближчими сусідами – Німеччиною, Литвою та СРСР, також дуже негативним чином відбилися на українстві. Польща, перебуваючи у ворожому оточенні, намагалася консолідувати державу доступними їй методами, у першу чергу за рахунок відмови в автономії та примусовій полонізації етнічних меншин. Однак, підкреслюють дослідники, така дискримінаційна політика в окремих випадках давала зворотні результати, коли представники меншин шукали захисту у ворожих Польщі державах ¹⁸.

Національна гідність українців часто принижувалася навіть на державному рівні, що проявлялося у заборонах віддавати почесні українським воякам, вживати термін “українці” (замість нього вживався термін “русини”). До того ж, складовою польської етнополітики стало намагання контролювати українців і керувати ними на їхніх автохтонних землях з допомогою чиновниками виключно польського етнічного походження. Більшість цих чиновників презирливо ставилася до місцевого українського населення, не розуміла його проблем і мало що робила для їхнього розв’язання ¹⁹.

Автори монографії відзначають, що політика полонізації українців проводилася масштабно і в усіх сферах. Польська влада намагалася розколоти українство, ізолювати та полонізувати ту його частину, що мала низький рівень етнічної свідомості. Для цього була організована кампанія з переконання окремих представників української дрібної шляхти (навіть і просто неписьменних заможних селян) у тому, що вони мають польське шляхетське походження ²⁰.

Під особливим прицілом влади перебувало українське шкільництво, яке всіляко намагалися ліквідувати. Закон Грабського встановлював двомовні утраквістичні школи. Унаслідок впровадження цього закону кількість українських шкіл за 10 років скоротилася в 10 разів. До того ж існуючі школи не були забезпечені двомовними викладачами та підручниками. В українських школах викладали поляки, що не знали української. Все це значно знизило рівень викладання. Українські громади розпочали акції протесту, застосовуючи в тому числі й насильницькі методи. Автори монографії зауважують, що застосування насильницьких форм протесту схвалювати не можна, однак у тих умовах

¹⁸ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 14.

¹⁹ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 17.

²⁰ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 28-29.

вони виявилися дієвими і врятували українське шкільництво від цілковитого знищення²¹. Білоруси в аналогічній ситуації протестних акцій організувати не змогли і виявилися позбавленими національної школи. Для активізації полонізації у середовищі лемків був розпочатий з ініціативи так званого Лемко-Союзу і інспірований польською владою процес лемкізації шкіл – а саме заміну українських учителів (а також і священників) на русинських. Цей процес мав на меті усунути налаштованих національно свідомо українських учителів, а русинські викладачі в перспективі замінювалися польськими²².

Українці виявилися жорстоко дискримінованими також і в сфері вищої освіти. Їх намагалися не приймати до польських університетів, тому вони часто виїжджали на навчання за кордон. Польська влада всіляко гальмувала справу створення української вищої школи, не виконуючи свої обіцянки щодо фундації “Університету русинського”. Створений українцями у Львові Таємний університет через те, що його диплом не визнавався, проіснував зовсім недовго.

Берегинею української етнічної свідомості та традицій залишалася Українська Греко-Католицька Церква. Польська влада намагалася обмежити її вплив, ізолювати цю Церкву, всіма способами заохочувала перехід мирян до православ'я.

Зазнала репресій з боку польський властей також і Українська Православна Церква. У 1938 р. в ході військової операції на Холмщині знищувалися православні храми. Цей акт вандалізму однак мав, за висновками дослідників, неоднозначні для польської влади наслідки – хоча розрахунок був на залякування і придушення українства, однак таке святотатство призвело до активізації спротиву та зростання етнічної свідомості.

Важкі проблеми перенаселеності українського села та “голоду на землю” значно ускладнилися внаслідок розпочатого польською владою процесу парцеляції та осадництва польських військових на територіях, заселених переважно українцями. На думку авторів монографії, осадників розглядали як агентів польського впливу на українських автохтонних землях у східних кресах²³. Ці ворожі й нелогічні акції призвели, як і можна було очікувати, до ескалації польсько-українського конфлікту. У 1930 р. розпочалася сумнозвісна пацифікація українських сіл, що супроводжувалася арештами, грабунками, вбивствами, підпалами, знищеннями українських шкіл та бібліотек²⁴.

Таке несправедливе становище викликало опір у найбільш активної частини української громади, особливо членів ОУН, що проявлялося в актах саботажу, непокорі

²¹ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 18-20.

²² Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 33.

²³ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 22-23.

²⁴ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 25.

²⁵.Отже, велика частина українства Польщі у 20-30-ті роки XX ст. активно ставала на захист своїх прав та чітко усвідомлювало свою етнічну приналежність.

Автори роблять висновок, що історія українського питання в міжвоєнний період – це наростання конфлікту між українством та польською державою ²⁶. Етнополітика Другої Речі Посполитої не може бути оцінена позитивно через те, що мала виразні риси колоніалізму, виявилася утопічною, до того ж польська держава була занадто слабка, щоб утримувати ці процеси під повним контролем.

Зовсім інакша ситуація склалася в Радянській Україні як частини СРСР. Політичні репресії, фізичне винищення інтелігенції, заборона релігійного життя, використання Голодомору як геноциду проти українства, на думку дослідників, дозволяє характеризувати становище українців у радянській тоталітарній державі як трагічне ²⁷. Нетривалий час українізації 20-х років, хоча і призвів до деякого ренесансу української культури, однак наступне “Розстріляне українське відродження” 30-х років перекреслило ці досягнення і стало періодом значних утрат для українства та його культури. Русифікація під фальшивим гаслом пролетарського інтернаціоналізму, переслідування діячів національного руху, політика геноциду та етнолінгвоциду щодо українства, намагання шляхом політики змішування населення та переселень замінити на території України титульний етнос представниками інших етносів, передусім російського, створення Радянської імперії, «Homo Sovieticus» та нової штучної спільноти – “радянського народу” з наднаціональною радянською імперською ідентичністю – все це призвело до ситуації, коли частина українців, щоб елементарно вижити, мусила відмовитися від власної етнічної ідентичності. В умовах тоталітарної держави та жорстких репресій українці в СРСР не змогли етнічно мобілізуватися і організувати масовий опір режимові.

Друга світова війна для українців Карпатської Руси розпочалася раніше, їхні етнічні землі стали першим об’єктом агресії та розмінною монетою в політиці великих держав – ними Німеччина сплатила Угорщині аванс за союз у цій війні. Закарпатські українці не мали на цих торгах права голосу і опинилися поза власним бажанням у складі Угорщини. Зміна державної підпорядкованості краю принесла численні випробування і не могла позитивно відобразитися на процесах збереження етнічної ідентичності та культури українців Закарпаття. Однак таке відверте нехтування національними інтересами українства з боку Німеччини, як справедливо зауважують автори, мало наслідком відхід

²⁵ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 17–25.

²⁶ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 29.

²⁷ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 9–10.

певної частини українських націоналістів від прихильності до нацистської держави та зневіру в її фальшиві обіцянки щодо відтворення української державності²⁸.

У добу воєнного лихоліття більшість українців зайняли пропольську позицію та підтримали боротьбу Польщі проти агресора. Б. Гальчак та Р. Дрозд наводять красномовні цифри – майже 112 тисяч українців, громадян Польщі, виконали свій громадянський обов’язок і стали на захист польської держави. Понад 8 тисяч з них заплатили за свободу Польщі своїм життям²⁹. Однак, зауважують автори, німецька окупація внесла нове загострення в українсько-польські стосунки. Частина українства продемонструвала нейтральну позицію, не ототожнюючи себе із жодною з воюючих сторін. Поляки вважали байдужість частини українців до приходу німців зрадою. Намагання українських родин вижити і врятувати своїх дітей шляхом вступу на роботу та отримання якихось посад, що раніше були прерогативою виключно поляків, також були кваліфіковані як зрада, співпраця з окупантами та пособництво їм. До того ж біженці-поляки, що тікали за Сян, розповсюджували неправдиві перебільшені чутки про “українську зраду” та “різанину поляків”. Насправді ж кількість нападів українських націоналістів на поляків доволі невелика. У цей важкий період активізувався кримінальний елемент, на поляків з провокативною метою скоювали напади комуністичні загони – а приписувалися ці напади потім українському підпіллю. Проте автори монографії переконливо доводять, що звинувачення в зраді Батьківщині (Польщі) щодо українців є в даному випадку абсолютно безпідставними. Поляки вимагали від українців, які в Другій Речі Посполитій унаслідок дискримінаційної етнополітики польського керівництва не вважалися повноправними громадянами, такого ж самого рівня політичної ідентичності, як і у етнічних поляків, тобто привілейованої титульної нації. Вони не могли досягнути, що українці опинилися у складі Речі Посполитої не внаслідок власного вибору, а через програну війну та поразку революції 1917-1921 рр., їхню долю вирішили великі держави³⁰. Це не могло не позначитися на політичній ідентичності українців, які справедливо вважали, що їхні етнічні землі у добу війни просто змінили свого господаря або окупанта.

Закерзоння після підписання німецько-радянського договору потрапило до зони німецької окупації. Сталін, котрий прикривав свої агресивні дії щодо Польщі “турботою про єдинокровних братів українців”, позабувши власні обіцянки, віддав територію Закерзоння своєму союзникові Гітлеру. Населенню цих земель вкотре треба було пристосовуватися і виживати в умовах нової окупації.

²⁸ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 45–46.

²⁹ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 47.

³⁰ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 48.

Величезні зміни відбулися також і в захопленій Радянською державою західній Україні. Звідси було виселено 25 тисяч українців ³¹. Радянська влада, ховаючись за гаслами інтернаціоналізму, з одного боку, впроваджувала українізацію, що однак йшла пліч о пліч з початком русифікації, з іншого надзвичайно жорстоко переслідувала українських діячів національного і культурного руху, заборонила діяльність усіх національно-культурних товариств. Таким чином, на приєднаних територіях, як і на решті українських етнічних земель, що входили до складу СРСР, українську етнічну ідентичність радянська влада намагалася замінити радянською, наднаціональною імперською ідентичністю.

У добу німецької окупації українці не брали участь у польському підпіллі. Адже поляки оголосили головною метою відновлення Речі Посполитої у довоєнних кордонах, українців же така перспектива не влаштовувала. Німці діяли значно більш гнучко. На величезних завойованих просторах вони потребували підтримки хоча б частини населення. Вони створили у Кракові Український Центральний Комітет на чолі з В. Кубійовичем, сприяли розвитку українського шкільництва, культурних та освітніх закладів. Ці заходи, при всій неоднозначності кінцевої мети їхніх організаторів, все ж сприяли зростанню української етнічної свідомості, все більше етнічних українців ідентифікували себе з Україною. Поляки на цій підставі обвинувачували українців у співробітництві з ворогом та у привілейованому становищі, нібито наданому ним німцями. Насправді ж німецька окупаційна влада українців експлуатувала, дискримінувала й переслідувала так само жорстоко, як і поляків. Однак, зауважують автори, в умовах підготовки до агресії проти СРСР німці прагнули отримати в українцях союзників ³². Орієнтація на Німеччину ОУН стала наслідком дуже обмеженого кола можливих союзників українських націоналістів та кроків Німеччини, що намагалася прихилити на свій бік українців. Суперечки щодо співпраці з Німеччиною обумовили розкол в ОУН.

Дуже вагомими є зауваги авторів щодо ролі для українського національного руху ОУН та УПА. Вони підкреслюють абсурдність іменування бійців УПА “бандерівцями”, вказуючи, що таке іменування було вигідним радянській пропаганді. Адже тоді УПА розглядається як партійна боївка, а не як повстанська армія, що очолила український повстанський рух. По-друге, дослідники цілковито аргументовано вважають, що застосування терміну ОУН-УПА є недоречним, тому що УПА не була бойовим загonom

³¹ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 49-50.

³² Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 54.

ОУН, це різні організації. Не всі бійці УПА належали до ОУН і не всі члени ОУН воювали в УПА ³³.

Дослідники неупереджено і чесно розкривають не лише «світла», але й «тіні» діяльності як ОУН, так і УПА. Це перш за все стосується явища антисемітизму, а також проведених на Волині та в Галичині акцій “деполонізації” ³⁴. Однак, підкреслюють Б. Гальчак та Р. Дрозд, тими ж вадами страждали і більшість інших націоналістичних організацій та національних армій. Таким чином, роблять висновок автори, у польського народу немає підстав для позитивної оцінки УПА, однак історія УПА вимагає об’єктивного дослідження. Деякі польські й радянські історики у своїх працях ставили знак рівняння між УПА та нацистами. Це цілковито неправильний підхід. Радянська пропаганда також застосовувала для характеристики діяльності УПА термін “міжнародний фашизм”. Однак, зауважують автори, відповідальність СРСР за безліч скоєних важких злочинів не дає морального права його ідеологам, що обґрунтовували необхідність цих злочинів, судити будь-кого.

Важливими є оцінки дослідників дивізії “Галичина”. Вони стверджують, що хоча головною причиною формування німцями цього українського військового підрозділу став брак новобранців, однак українські солдати в його складі мали на меті боронити Україну від радянського наступу та нової окупації. Автори стверджують також, що “чорні легенди” про участь бійців дивізії “Галичина” у жорстоких каральних акціях у Варшавському гетто є фальсифікаціями. Епізод у Гуті Пеняцькій, де було знищено кілька сотень поляків, потребує додаткового архівного дослідження ³⁵.

Автори дуже глибоко проаналізували причини польсько-українського конфлікту, в основі якого лежали кілька чинників ³⁶. По-перше, кінцевою метою боротьби АК стало відновлення панування поляків не лише на польських, але й на українських етнічних територіях. По-друге, поляки воювали в радянських партизанських загонах, що брали участь у боротьбі проти українського партизанського руху. По-третє, поляки керували окупаційними адміністраціями, а також так званими обшинними господарствами, де українців експлуатували як кріпаків. Четверте – поляки постійно проводили акції з ліквідації активістів українського національного руху. Дослідники акцентують увагу, що цей конфлікт бере початок на Холмщині. Автори показали провідну роль у роздмухуванні польсько-українського конфлікту німецького чинника ³⁷. Німці використали провокативну акцію на Люблінщині, звідки виселили поляків, а в їхні села поселили німців, оточивши

³³ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 63.

³⁴ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 77.

³⁵ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 64-66.

³⁶ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 66-70.

³⁷ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 68.

німецькі поселення поселеннями українських переселенців, тим самим утворюючи для німців-поселенців захисну українську смугу та скеровуючи ненависть поляків проти українців. Провокація вдалася, розпочалися вбивства українців на Холмщині, відгомонам цієї різанини стали відплатні акції українців та події на Волині. Ні у поляків, ні в українців не вистачило розуміння того, що в цій організованій німцями провокації постраждали як українці, так і поляки. Дії АК набули виразного антиукраїнського характеру, підтвердженням чого стали депортації українців з територій дії АК, запеклі бої з УПА.

Волинські події стали найбільш важкою сторінкою в українсько-польських стосунках. Їх по-різному оцінюють окремі історики Польщі та України, вони дуже політизовані, навколо них багато свідомих фальсифікацій. Так, частина польських дослідників висвітлюють волинські події як геноцид поляків, здійснений бійцями УПА. Однак такий однобокий етноцентричний підхід сьогодні є абсолютно контрпродуктивним і заводить історичні дослідження, і, внаслідок цього, перспективи добросусідських українсько-польських стосунків, у глухий кут. Адже в польсько-українському конфлікті, як і в кожному конфлікті, задіяні кілька сторін і кожна з них повинна нести свою міру відповідальності. Автори монографії, на наш погляд, при оцінці волинських подій максимально об'єктивно висвітлили фактичний матеріал і зробили виважені аргументовані висновки. Вони вважають, що ці події були елементом більш тривалого та масштабного з точки зору охопленої території, польсько-українського конфлікту, наслідком передвоєнної дискримінаційної етнополітики Речі Посполитої щодо українства. Розпочався цей конфлікт з подій на Холмщині. Хоча УПА брала в ньому участь, однак у цілому він мав характер стихійних сутичок. Надзвичайно вагомими і принципово важливими є висновки авторів щодо поділу відповідальності за волинські події. Вони вважають, що, по-перше, УПА не можна відмовляти в праві боротьби за незалежність власного народу. По-друге, дослідники вказують на негативну роль у роздмухуванні конфлікту польського підпілля та емігрантського уряду, що постійно наголошували на прагненні відновити східний кордон Речі Посполитої та польське панування над українськими етнічними територіями, тим самим абсолютно ігноруючи інтереси мільйонів українців, які цього не бажали. По-третє, як Німеччина, так і СРСР, постійно провокували загострення польсько-українського конфлікту і також несуть відповідальність за волинську трагедію ³⁸.

Однак, підкреслюють науковці, ніхто не може виправдати і ніхто не уповноважував ні українських націоналістів, ні АК на здійснення таких жорстоких дій. Надзвичайна жорстокість була пов'язана із загальним фоном Другої світової війни. Адже війна

³⁸ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 69-70.

перекреслила моральні норми, більшість армій та режимів застосовували репресії, депортації. Етнічні конфлікти стали нормою для всієї Європи ³⁹.

Вигнання німців та прихід на українські етнічні землі Радянської армії не змінив суті становища – адже радянські воїни поводити себе тут як на завойованій території. Через брак гарматного м'яса та з метою чистки цих регіонів від можливої опозиції, представники радянської влади розпочали примусову та цілковито незаконну (місцеві жителі не були громадянами СРСР) мобілізацію жителів Закерзоння до лав Радянської армії. Після війни ті з них, хто вижив, переслідувалися польською владою – їх позбавляли громадянства як осіб, що служили в чужій армії, не вважали ветеранами і героями, не визнавали їхні бойові нагороди. Отже, роблять висновок автори, українці в добу Другої світової війни воювали в складі чужих армій і ця війна набула для них братовбивчого характеру. Єдиною національною українською силою, виразницею української національної ідеї та військовою організацією була УПА ⁴⁰.

На українських етнічних територіях, приєднаних до СРСР, радянська влада поставили за мету створення радянського гомогенного суспільства. Розпочався масований ідеологічний наступ на інтелігенцію, українську мову, була ліквідована УГКЦ, включилися процеси русифікації та примусового впровадження радянської наднаціональної ідентичності. Авторі підкреслюють, що здобута у добу Другої світової війни соборність українських земель стала за іронією долі результатом реалізації сталінських імперських амбіцій ⁴¹.

Чільне місце в книзі займає проблематика, пов'язана з репатріацією українців та акцією “Вісла”. На ґрунті нових документів із архівів Чехії, Словаччини та Польщі, Р. Дрозд та Б. Гальчак показали злочинні методи її здійснення, що супроводжувалися вбивствами, підпалами та пограбуваннями. Авторі розкрили важкі наслідки антиукраїнської акції для українства: демографічні, культурні та моральні втрати, депопуляція, втрата етнічного імунітету. Сильна, переконлива аргументація наведена дослідниками в підрозділі, де йдеться про розвінчування міфів про акцію «Вісла» ⁴².

Р. Дрозд та Б. Гальчак звертають увагу на той факт, що польською владою була організована масована кампанія з обстрілювання УПА, бійцям якої навішували ярлики “різники”, “криваві фаворити Гітлера”, “колишні есесівці”. Цікаво, що радянська пропаганда робила теж саме. Ця кампанія чорного піару, “демонізації” УПА, армії, що була єдиним українським військовим формуванням, метою якого був захист українства та

³⁹ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 70, 77-78.

⁴⁰ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 77-78.

⁴¹ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 82.

⁴² Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 113-152.

його національних інтересів, у край негативно відбилася на процесах етнічної ідентичності тогочасного українства, а також процесах конструювання ідентичності наступних поколінь.

Р. Дрозд та Б. Гальчак акцентують увагу на тому, що метою операції було вивільнення українських етнічних земель від українського етнічного елементу для проведення унітарної національної політики Польщі, тобто деукраїнізація автохтонних українських етнічних земель ⁴³. Після акцій виселення та операції “Вісла”, частина українців, незважаючи на дисперсний характер їхнього розселення у часто ворожому оточенні та політику асиміляції, все ж зберегла власну етнічну ідентичність.

У край важливим є висновок дослідників про те, що внаслідок роздмухування польсько-українського конфлікту та польсько-українських збройних сутичок, завжди вигравала третя сторона. У ході Другої світової війни це були Німеччина та СРСР. Цікаво, що й вся попередня історія польсько-українських стосунків підтверджує цю думку. Збройні польсько-українські протистояння XVII-XVIII ст. призводили до виграшу Московського царства, а згодом і Російської імперії, а українці й поляки, що билися між собою, втрачали і власну державність, і власну територію.

Дуже інформативним є розділ, що висвітлює становище автохтонних українців у добу ПНР ⁴⁴. Р. Дрозд та Б. Гальчак стверджують, що польським комуністам вдалося з допомогою тоталітарних методів ліквідувати українське питання ⁴⁵. Очолювали боротьбу з українським національним рухом служби безпеки ПНР, що активно співпрацювали з радянськими спецслужбами. Вони організували запеклу боротьбу з українськими національними і культурними товариствами, Церквою, заборонили українську мову і навіть етнонім “українець”.

Політичні зміни 1989 р. дали шанс на відродження українства. У етнополітиці Польщі, Третьої Речі Посполитої сталися кардинальні зміни – відбулася відмова від концепції етнічно гомогенної держави, була визнана наявність етнічних меншин та гарантувалися їхні права, впроваджувався культурний плюралізм. Ці позитивні тенденції призвели до зростання етнічної свідомості українства.

У сучасній Польщі, незважаючи на великі позитивні зміни, існує низка проблем етнічних меншин, у тому числі й української. Намагання інтегруватися в польське суспільство та просування кар’єрною драбиною призводить до посилення асиміляційних процесів у середовищі українства. Спостерігається негативна стала тенденція зниження рівня етнічної самосвідомості. Частина українців, на думку авторів, у ході асиміляційних

⁴³ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 113.

⁴⁴ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 153-205.

⁴⁵ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 158.

процесів або повністю втратила зв'язки з традиціями предків, або проявляють маргінальну ідентичність. Тому ідентифікація цієї частини українського населення Польщі як українців виглядає проблематичною ⁴⁶.

Відкрите позиціонування себе українцем не завжди знаходить адекватний і прихильний відгук у польському суспільстві, якому протягом століть нав'язувався стереотип сприйняття українця як ворога Польщі. Тому особливу повагу викликають ті українці Польщі, котрі навіть у важкі періоди українсько-польських стосунків зберігали власну етнічну ідентичність, не відмовлялися від власного народу (серед них і автори монографії Р. Дрозд та Б. Гальчак) і наполегливо працювали задля збереження і розвитку його культури та національної свідомості.

У висновках автори зазначають, що незважаючи на важкі часи і різноманітні методи асиміляції, українське питання в Польщі остаточно все ж не було вирішено – українство вижило як етнічна меншина й зберегло власну етнічну ідентичність. Це сталося не в останню чергу і завдяки позиції багатьох поляків, що не піддалися антиукраїнським настроям ⁴⁷.

Отже, у монографії поданий комплексний аналіз еволюції етнічної та політичної ідентичності автохтонного українського населення Польщі. У книзі на багатому фактологічному матеріалі проаналізовані чинники, що деструктивно впливали на збереження етнічної ідентичності автохтонних українців Польщі: 1) етнополітика польської держави, яка мала щодо українства дискримінаційний характер; 2) асиміляційний вплив пограниччя, порубіжного середовища, а також іноетнічного суспільства, де панував добре консолідований польський титульний етнос, через що соціалізація українців відбувалася в гетерогенному середовищі і була проблемною; 3) високий рівень розвитку регіональної етнічної ідентичності при недостатньому розвитку загальнонаціональної ідентичності; 4) штучний розкол українства за політичними, релігійними ознаками та приналежністю до різних етнографічних груп українства; 5) трактування окремих етнографічних груп у середовищі українства, зокрема лемків, як окремого народу, що мало наслідком розкол українства, підживлювало сепаратистські настрої та стало дестабілізуючим фактором Центрально-Східної Європи; 6) етноконфесійний чинник, переслідування та заборони діяльності УГКЦ, яка була виразницею та захисницею української національної ідеї; 7) відсутність розгалуженої системи власної освіти, що виключало механізм наслідування культури і етнічності. Навчання українських дітей у польських школах перетворилося на фактор, що активізував

⁴⁶ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 204.

⁴⁷ Drozd R., Halczak B., *op. cit.*, s. 205.

асиміляційні процеси та призводив до відмови від власної ідентичності на користь ідентичності титульного етносу; 8) дисперсне розселення, проживання виселених українців на нових територіях поряд з поляками з Галичини та Волині, що вороже ставилися до них; 9) конструювання та пропаганда окремими політичними силами в польському суспільстві негативного стереотипу щодо образу українців – українець – “вічний гайдамака”, “бандерівець”, що завжди прагнув різати поляків; 10) помилки української політики, наприклад терор УПА щодо лемків через їхню неприхильність; 11) навмисне акцентування уваги на важких питаннях українсько-польських стосунків, відсутність порозуміння та ескалація ворожості, етноцентризм та фальсифікації історії; 12) брак підтримки материкової України.

З іншого боку, дослідники вказують на чинники, що позитивно впливали на збереження етнічної ідентичності українців Польщі: 1) ситуація культурного конфлікту призводила до позначення етнічних меж між представниками різних етнічних груп, що активізувало процеси етнічної ідентифікації; 2) соціальна ізоляція українців мала своїм наслідком також і їхню внутрішню інтеграцію; 3) зближення різних етнографічних груп українців та розмивання між ними кордонів консолідувало їх навколо української загальнонаціональної ідеї; 4) дискримінація за етнічною ознакою, репресії та переслідування українського населення активізували його протидію, призводили до зростання етнічної свідомості та етнічної мобілізації; 5) пастирська діяльність УГКЦ, що стала берегинею української національної ідеї; 6) участь українців у діяльності ОУН та УПА; 7) відхід у польській політологічній думці кінця XX – початку XXI ст. від політичного романтизму та перемога політичного прагматизму, будівництво демократичного громадянського суспільства, що гарантувало рівні права представникам різних етносів; 8) спільна робота українських та польських істориків над подоланням взаємних негативних стереотипів, знаходженням конструктивних підходів до висвітлення складних проблем українсько-польських стосунків, очищення історичного полотна від фальсифікацій та перекручень; 9) співпраця урядів Польщі та України, діяльність українських організацій на теренах Польщі, спрямована на збереження та розвиток культури, освіти українців Польщі; 10) євроінтеграційні процеси як чинники, що спонукають до впровадження демократичних євростандартів у етнополітиці Польщі.

Отже, проаналізована монографія є системним дослідженням вкрай важливої і актуальної проблематики українсько-польських стосунків, становища української автохтонної етнічної меншини у Польщі та еволюції її етнічної та політичної ідентичності. Висновки авторів щодо проблем конструювання та збереження етнічної ідентичності автохтонного українства Польщі є новим словом в історичній науці. Запропоновані

авторами суто наукові, виважені підходи дозволяють показати об'єктивну картину також і трагічних сторінок в історії відносин двох народів, котрі хоча й пройшли через криваві двобої та непорозуміння, однак геополітично приречені бути стратегічними партнерами. Історичний та політологічний аналіз складних проблем цих відносин, поданий авторами, вартий уваги спеціалістів обох країн. Саме така наукова література повинна нарешті дати відповіді на всі важкі питання в українсько-польських взаєминах і привести народи до злагоди та взаєморозуміння у спільному європейському домі.

З огляду на високий професіоналізм і об'єктивність історичного аналізу, нові, раніше невідомі факти та документи, низку міркувань новаторського плану, публікація монографії Б. Гальчака і Р. Дрозда стала знаковою подією в історіографії. Вона є зразком компетентного, неупередженого дослідження, що пропонує високі стандарти нового політичного мислення ХХІ ст. Підходи, запропоновані Б. Гальчаком та Р. Дроздом, роблять перспективи написання правдивої, незаангажованої історії Східної Європи та спільної українсько-польської історії цілковито реальними.

Резюме

У статті на підставі аналізу монографії Романа Дрозда та Богдана Гальчака “Історія українців у Польщі в 1921–1989 рр.” розглянуті процеси еволюції етнічної ідентичності української етнічної меншини в Польщі. Відмічено, що автори монографії вирішили низку актуальних та важливих завдань, зокрема проаналізували державну етнополітику Польщі, об'єктивно, з урахуванням як українського, так і польського бачення найбільш гострих проблем українсько-польських стосунків та трагічних сторінок спільної історії цих народів, висвітлили історію української етнічної меншини. Вказано, що дослідники на багатому фактологічному матеріалі прослідкували еволюцію етнічної самоідентифікації української меншини у найбільш переламні періоди історії країни, проаналізували внутрішні та зовнішні чинники, що впливали на конструювання та збереження етнічної ідентичності автохтонних українців Польщі. Показано, що незважаючи на важкі періоди в історії українства Польщі, застосування різноманітних методів асиміляції та репресій, воно вистояло й зберегло власну етнічну ідентичність. Виважені підходи, історичний та політологічний аналіз указаних проблем, поданий авторами, вартий уваги спеціалістів обох країн. Зроблено висновок, що проаналізована монографія є зразком компетентного, неупередженого дослідження і стала знаковою подією в історіографії українсько-польських стосунків.

Відомості про автора:

Мусієнко Ірина, докторантка Національного інституту стратегічних досліджень, (м. Київ, Україна), кандидат історичних наук. Коло наукових інтересів: етнічна ідентичність, українсько-польські та українсько-німецькі історичні зв'язки, європейське сприйняття України та процеси її євроінтеграції, історіографія історії України, історія тоталітаризму.